

GENÈVE - Juristenreis donderdag, 9 - zondag 12 november 2017.

De jaarlijkse juristenreizen, georganiseerd door de Vlaamse Juristenvereniging, vormen inmiddels een uniek quintet:

- in november 2013 bezochten we Den Haag, stad van het internationaal recht;
- in november 2014 werd het *Legal London* en waren we drie dagen in de ban van de wonderde wereld van common law, Inns of Court, solicitors en QC's;
- november 2015 had Frankfurt am Main in petto, Europese keizersstad en handelsstad: *Euro am Main*;
- november 2016 bracht ons naar de Stad der Steden, Rome, bakermat van het Romeins recht, *qualitate qua* bakermat van het continentale privaatrecht.

Van 9-12 november 2017 stond Genève op het programma.

Na Zürich is Genève de tweede grootste stad van Zwitserland, strategisch gelegen tussen Jura en Alpen, waar de Rhône het meer van Genève verlaat, in de 16de eeuw toevluchtsoord voor protestanten.

Na het Congres van Wenen in 1815 sloot Genève als kanton aan bij de Zwitserse confederatie.

Bij het grotendeels protestantse Genève werden toen katholieke gebieden gevoegd, waardoor de stad een 'neutrale' reputatie verkreeg.

Dankzij die reputatie van neutraliteit mocht Genève in 1919, op voorspraak van de toenmalige (calvinistische) Amerikaanse president Woodrow Wilson, de zetel van de Volkenbond huisvesten.

Haar internationale en neutrale karakter leverde Genève na de Tweede Wereldoorlog vestigingen op van talrijke VN- en andere internationale organisaties, zoals bv. de vluchtelingenorganisatie (UNHCR), de internationale arbeidsorganisatie (ILO), de Wereldhandelsorganisatie (WTO) en het Rode Kruis.

Donderdag, 9 november 2017

EasyJet vlucht 1536 vliegt 30 Vlaamse juristen, onder wie menige *usual suspect* van de vorige juristenreizen, in de late namiddag van Zaventem naar Genève - Cointrin.

Per trein gaat het vervolgens naar station Cornavin, vanwaar we te voet naar hotel Novotel gaan.

Ons hotel ligt op wandelafstand van de Quai du Mont Blanc en het prachtige meer van Genève.

's Avonds dineren we in kleine groepjes in een van de vele gezellige restaurants en bistrotts die Genève rijk is.

Vrijdag, 10 november 2017

Met tram 15 (halte Môle naar halte Nations) gaat het naar het *Paleis der Natiën* voor een geleid bezoek aan de **United Nations Office at Geneva** (UNOG).

Het Paleis der Natiën werd gebouwd van 1929 tot 1936 als zetel voor de Volkenbond.

We nemen plaats in de tribunes van de *Salle du conseil*, de beroemde Art déco zaal met rondom de muurschilderingen van José Maria Sert. Serts muurschilderingen verzinnebeelden de odyssee van de mensheid, met haar van tragiek doordrongen gezwoeg en slavernij, maar ook met haar geloof in vooruitgang door verlichting, wetenschap en geneeskunde. Vanonder zijn legendarische schoorsteenhoed kijkt Abraham Lincoln peinzend toe.

De *Salle du conseil* oogt wat gedateerd, maar ademt geschiedenis.

Hier vonden o.m. de vredesonderhandelingen plaats naar aanleiding van het conflict in Indochina (1956), de Jom Kippoeroorlog (1973) en de oorlog tussen Iran en Irak (1988). Ook de conferentie die leidde tot het *Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty* (1996) en recent nog de Cyprusconferentie (2017) vonden plaats in deze zaal.

Terwijl onze gids tekst en uitleg verleent bij de rol en de werking van Verenigde Naties met haar diverse instellingen, bezoeken we de *Assemblée Générale de la Société des Nations* met zijn 2000 zitplaatsen en de fameuze *Salle des droits de L'Homme* (vroegere 'Salle XX'). De *Assemblée* doet nog steeds dienst voor grote conferenties, zoals bv. de jaarlijkse conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO).

Wanneer we het Paleis der Natiën verlaten lopen we langs de fotogalerij met de portretten van de verschillende Directeurs-Generaal van de VN in Genève, waaronder professor Eric SUY, Adjunct-Secretaris-Generaal van de VN in New York (1974-1983) en Directeur-Generaal van de VN in Genève van 1983-1987.

Heel wat juristen onder ons hebben nog van prof. Suy volkenrecht gedoceerd gekregen.

's Middags zijn we te gast bij Geert MUYLLE, Ambassadeur en Permanent Vertegenwoordiger van België bij het Bureau der Verenigde Naties en bij de gespecialiseerde instellingen, in zijn residentie, 26 Chemin du Petit-Saconnex.

Ambassadeur Muylle beklemtoont de rol van België als 'alliantiebouwer' bij de VN-instellingen te Genève. Terwijl de VN in New York de grote geopolitieke thema's behandelt, is Genève eerder de plek waar technische materies met onmiddellijke relevantie worden onderhandeld. Met een streng geselecteerd diplomatiek keurkorps van 10 diplomaten en permanent 5 stagiairs, telt België, als klein land, toch stevig mee in Genève.

Ambassadeur Muylle overloopt verschillende dossiers waar hij en zijn medewerkers zich momenteel voluit voor inzetten, zoals de digitalisering van het werk en de weerslag hiervan op het (typisch Belgische) tripartiete overleg

binnen de IAO, de monitoring door elke land van geglobaliseerde epidemieën binnen de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en het overlegmodel binnen de Mensenrechtenraad (UNHRC). België vervult verder een voortrekkersrol in de aanloop tot het *Global Compact for Migration* (verwacht voor september 2018) en is met 180 MIO EUR humanitaire hulp een belangrijke donor in humanitaire aangelegenheden.

Na onze lunch, aangeboden door Ambassadeur Muylle, bezoeken we het **Musée Internationale de la Croix-Rouge**, 17 Avenue de la Paix.

Het museum is een modern belevingsmuseum, met persoonlijke getuigenissen en verhalen, en is opgevat rond 3 thema's:

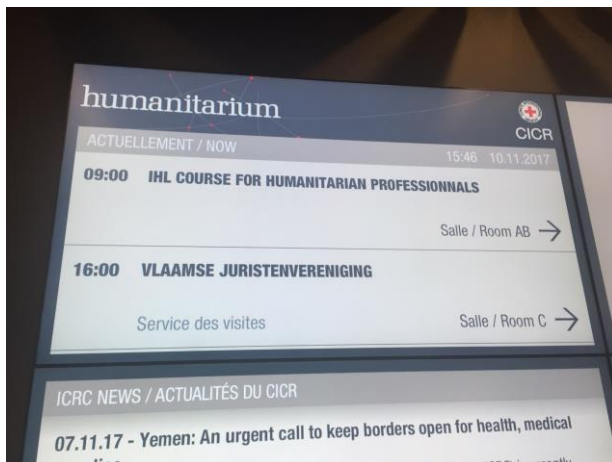
- 1.) gezinshereniging en vermisten. Familiebanden herstellen na migratie, oorlog of natuurramp is een belangrijk actiepunt van het Rode Kruis. Na de Rwandese genocide in 1994 is het Rode Kruis erin geslaagd om op basis van fotomateriaal 20.000 kinderen met hun gevluchte familie te herenigen. Achter elk dossier over krijgsgevangenen en vermisten uit de Eerste Wereldoorlog schuilt er telkens een persoonlijk drama. Van de teruggevonden persoonlijke voorwerpen van slachtoffers van de massamoord in Srebrenica (Bosnië - juli 1995) word je stil;
- 2.) verdediging van de menselijke waardigheid. Met zevenmijlslaarzen wandel je doorheen de geschiedenis van opmerkelijke pogingen om de menselijke waardigheid te beschermen, van de codex van Hammurabi (1750 v.Chr. - 'de sterken mogen de zwakkeren niet onderdrukken') over de Magna Carta (1215) tot de oprichting van het Rode Kruis door Henri Dunant naar aanleiding van de slag bij Solferino (1859). Je kan videoboodschappen bekijken van slachtoffers van misdaden tegen de menselijkheid en protagonisten van de mensenrechten als de gewezen hoofdaanklager bij het Joegoslavië- en Rwandatribunaal Carla del Ponte;
- 3.) bijstand na natuurrampen en bij epidemieën en preventie. We zien het Rode Kruis in actie bij eerste hulp bij calamiteiten allerhande onder het orderwoord 'water, food and shelter'. Ook de panorama's over klimaatverandering, pandemieën, woestijnvorming en bevolkingsgroei stemmen tot nadenken.

Naast de ticketbalie staan er enkele poppen en knuffels tentoongesteld afkomstig uit oorlogsgebied, zoals dit hondje uit Baiji (Syrië), gevonden in juni 2017, gehavend en stille getuige van zo goed als zeker een noodlottig verhaal.

Na ons bezoek aan het van het *Musée Internationale de la Croix-Rouge*, wonen we in de aanpalende conferentieruimte twee interessante uiteenzettingen bij over het internationaal humanitair recht (IHR – oorlogsrecht – recht der gewapende conflicten) en de rol hierin van het **International Committee of the Red Cross (ICRC)**.

Het IHR het bestaat uit internationale verdragen en gewoonterecht die de humanitaire gevolgen van een internationaal of intern gewapend conflict zo goed en zo kwaad als kan trachten op te vangen en te regelen.

Het IHR is een belangrijk onderdeel van het internationaal publiek recht.

In 1863 richtte Henri Dunant met vier andere Zwitserse medestanders (Guillaume-Henri Dufour, Gustave Moynier, Louise Appia en Théodore Maunoir) het Internationale Rode Kruiscomité (ICRC) op.

Het ICRC is een onpartijdige, neutrale en onafhankelijke humanitaire instelling die streeft naar betere bescherming van slachtoffers van

gewapende conflicten, zowel burgers als militairen.

Het ICRC treedt op als hoeder van het IHR en speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling, de verspreiding en de bevordering ervan, o.m. door het uitwerken van verdragsontwerpen ten behoeve van diplomatieke conferenties.

Op grond van de vier Verdragen van Genève van 1949 en het eerste Aanvullend Protocol van 1977 is het ICRC bevoegd om erop toe te zien dat in geval van gewapend conflict burgers, krijgsgevangenen en militairen conform het humanitair recht worden behandeld.

Over inbreuken op het IHR neemt het ICRC slechts dan in het openbaar stelling, wanneer openbaarheid in het belang van de bedreigde of getroffen bevolking is.

Landgenote Bea VANHOVE, Head of Visitors Service, verwelkomt ons hartelijk.

Vervolgens geeft Erik Daniel BUNNSKOG, Operations Coordinator for Europe and Central Asia, aan de hand van de casus van de oorlog in het Donetsbekken in Oekraïne een overzicht van de humanitaire acties en de methodieken (o.m. instelling van 'crossing points' en 'comfort zones') van het ICRC.

Bruno DEMEYERE, juridisch adviseur van het ICRC en eveneens landgenoot -de Belgen doen het zoals gezegd niet slecht op het internationale forum te Genève- houdt een bevolgen uiteenzetting over de hedendaagse uitdagingen voor het IHR.

Van het Verdrag van Genève van 1864 ter verbetering van het lot van de gewonden bij de legers te velde tot het Wapenhandelsverdrag van 2013, hebben middelen en methoden van oorlogvoering immers een hele ontwikkeling doorgemaakt, denken we maar aan *war on terror*, *cross border assistance* en *cyber warfare*. Ook de internationale verhoudingen zijn geëvolueerd.

Ten gronde blijkt het IHR steeds een delicate evenwichtsoefening tussen menselijkheid en militaire noodzaak.

's Avonds genieten we van een hapjesbuffet met degustatie van kantonale wijnen in *L'Auberge* te Chambésy, tevens restaurant van de Geneefse hotelschool. Na een dag als deze hebben we veel te bespreken. In een tent als 'L'Auberge' hebben we veel te proeven.

Gelukkig hoeft er niemand Bob te zijn want we keren met de trein terug naar Genève.

Zaterdag, 11 november 2017

Zaterdagvoormiddag zijn we te gast bij het internationale **advocatenkantoor Schellenberg-Wittmer**, rue des Alpes, 15bis, Genève, met 150 advocaten en vestigingen ook in Zürich en Singapore.

Prof. dr. Bénédicte FOËX, Of Counsel, decaan van de rechtsfaculteit van de Universiteit van Genève en gewezen voorzitter van de Zwitserse Juristenvereniging, heet ons vriendelijk welkom.

Mr. Vincent JEANNERET, partner Schellenberg-Wittmer, houdt een uiteenzetting met als titel "Practicing law in Switzerland".

Zwitserland telt ongeveer 10.000 advocaten (cijfers 2016). 764 van hen werken in een groot internationaal

advocatenkantoor, 2.275 van hen zijn nog solo practicus.

Mr. Jeanneret zoemt in op de, volgens sommigen, kroniek van de aangekondigde dood van het klassieke advocatenkantoor ingevolge razendsnelle IT-ontwikkelingen en steeds veeleisender cliënteel.

Mr. Jeanneret heeft het ook over de intrede van *Generation Why* in de advocatuur en de weerslag hiervan op de organisatie van een advocatenkantoor. We vernemen ook waarom vijftigers -zoals hijzelf- niet (langer) thuishoren in het management van een modern advocatenkantoor en hoe de curves 'kennis' en 'ervaring' bij juristen hun optimale doorsnede bereiken op de leeftijd tussen veertig en vijftig jaar. En mag privé kapitaal (niet-advocaten) nu wel of niet participeren in een advocatenassociatie? Het Tribunal fédéral suisse (Zwitserse hooggerechtshof) velt er binnenkort een arrest over.

Mr. Philippe BÄRTSCH, eveneens partner Schellenberg-Wittmer, licht ons de werking toe van de Zwitserse internationale arbitrage.

Deze vorm van arbitrage is ontstaan op 8 mei 1872, toe het Verenigde Staten van Amerika en Groot-Brittannië bij verdrag overeenkwamen om hun geschil over de kustvaarder Alabama tijdens de burgeroorlog voor te leggen aan vijf scheidrechters die in Geneefs hotel zouden bijeenkomen. Uitspraak werd reeds gedaan op 14 september 1872 in een zaal van het huidige stadhuis.

Mr. Bärtsch licht de werking toe van de Swiss Chambers' arbitration institution (SCAI) die ongeveer 1.000 cases heeft beslecht sinds het in werking treden van de Swiss Rules of International Arbitration in 2004 – zie ook www.swissarbitration.org .

Rechter Laura JACQUEMOUD-ROSSARI, lid van de strafkamer van het Tribunal fédéral suisse (het Zwitserse hooggerechtshof), schets de historiek van de verhouding tussen regionaal en federaal recht in de Zwitserse confederatie.

Ze licht tevens de huidige werking van het Tribunal fédéral toe, waarbij we enkele eigenaardigheden vernemen: zo zetelen de rechters van het Tribunal fédéral in zwart pak, maar niet in toga wegens 'unschweizerig'. De procedure is schriftelijk, maar partijen mogen de beraadslaging van de rechters bijwonen.

Aan de hand van twee tot de verbeelding sprekende mijlpaalarresten van het Tribunal fédéral laat rechter Jacquemoud-Rossari zien dat het Zwitserse kantonale (straf)recht nog steeds een grote autonomie geniet en slechts marginaal ("unter dem beschränkten Gesichtswinkel der Willkür" -AFT 17 november 2011 – 138 IV 13) aan het federale recht en de Grondwet wordt getoetst:

- AFT 27 november 1990 116 IA 359 – Theresa Rohner tegen Kanton Appenzell, waarbij het Tribunal fédéral oordeelde dat de wetgeving die vrouwen in het Kanton Appenzell kantonnaal stemrecht ontzegde de Zwitserse grondwet schendt;
- AFT 17 november 2011 – 138 IV 13 – S.X. tegen Staatsanwaltschaft des Kantons Appenzell (alweer), waarbij het Tribunal fédéral oordeelde dat het kantonale strafrechtelijk verbod op natuuristenwandelingen in de openbare ruimte de Zwitserse grondwet niet schendt.

Schellenberg-Wittmer biedt ons 's middags een lichte lunch aan.

We kaarten na over naaktwandelingen, de *dead of the law firm* en *Generation Why* in de advocatuur.

Je kan niet in Zwitserland vertoeven zonder aandacht voor uurwerken, klokken, chronometers en horloges. In de namiddag bezoeken we dan ook het Patek Philippe Museum, rue des Vieux Grenadiers 7. In 1845 bundelden de Poolse inwijkeling Antoine Norbert de PATEK en de Franse horlogemaker Jean-Adrien PHILIPPE hun vakmanschap, vernuft en ondernemingszin om het prestigieuze horlogemerk 'Patek Philippe' te stichten.

We vergapen ons aan 3 verdiepingen tijd magie, om ons af te vragen hoe in godsnaam mensenhanden al dat fraai versierde minutieuze raderwerk konden vervaardigen zonder de technische hulpmiddelen die we vandaag vanzelfsprekend vinden.

's Avonds volgt er een groepsdiner met fondue en raclette in *Les Armures*, 1 rue Puits-St-Pierre, in het hart van de historische stad, waar ooit het presidentieel echtpaar Clinton tafelde. Rechter Laura Jacquemoud-Rossari en Prof. dr. Bénédicte Foëx schuiven mee aan.

Zondag, 12 november 2017

Om 09:15 is het check out geblazen in het Novotel, met achterlating van onze bagage in bewaring. We splitsen op in twee groepen voor een geleid bezoek aan de *Vieille-Ville* en de *Cathédrale St. Pierre*.

Ondergetekende mag zich verheugen in de begeesterende begeleiding door mevrouw Antoinette AESCHLIMANN, stadsgids, tolk (Frans, Engels, Duits, Italiaans, Spaans en een mondje Nederlands), gewezen leerkracht.

Mevrouw Aeschlimann onderhoudt ons over de ducs de Savoie alsof ze hen persoonlijk heeft gekend. Het devies van de Reformatie en van de stad Genève - *post tenebras lux*- staat thans voor eeuwig en drie dagen in ons geheugen gegrift, maar hoe het nou precies zit met die predestinatie ligt kennelijk niet vast.

Op weg naar het **Musée Internationale de la Réforme**, dat we aansluitend bezoeken, kruist de in Genève overleden Argentijnse literator-filosoof Jorge-Luis Borges (1899-1986) ons pad.

De namiddag vult iedereen in naar eigen inzicht: *Musée d'art et d'histoire*, Russische Kerk, *Jardin Anglais* en/of shopping.

Om 17:00 gaat het per taxi naar de luchthaven Cointrin, waar om 19:15 Vlucht Easyjet 1537 vertrekt richting Zaventem.

Onze juristenreis 2017 zit er helaas op: *post lucem tenebras*.

Bruno Coppieters – 5 januari 2018

Bestuurslid VJV